

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Студентки 4 курсу, 19 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

Вакуленко
Діани
Валеріївни

(підпис студента)

Науковий керівник
к.держ.упр., доцент

Розметова
Олена
Григорівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

Динник
Ірина Петрівна

(підпис гаранта)

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: публічне управління та адміністрування
Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«30» грудня 2022 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Вакулєнко Діані Валеріївнї

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Правові засади запобігання корупції в органах публічної влади».

Затверджена наказом ректора від «26» грудня 2022 р. № 3711

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 12.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Метою роботи є обґрунтування й розробка пропозицій щодо удосконалення антикорупційної політики та запобігання корупції в органах публічної влади (за матеріалами Оболонського районного суду міста Києва).

Об'єктом дослідження є процес запобігання корупції в органах публічної влади.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи правового регулювання антикорупційної діяльності в органах публічної влади (за матеріали Оболонського районного суду міста Києва).

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.

1.1. Дослідження сучасного стану та правових засад запобігання розвитку корупції

в Україні.

1.2. Оцінка ефективності реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду міста Києва.

РОЗДІЛ 2. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.

2.1. Шляхи формування та реалізації дієвої антикорупційної політики в Україні

2.2. Пропозиції щодо вдосконалення антикорупційної політики та обґрунтування їх ефективності для органів публічної влади.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.03.2023	20.03.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.04.2023	20.04.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 10.05.2023	10.05.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 10.05.2023	10.05.2023
7	Зовнішнє рецензування випускної кваліфікаційної роботи	До 12.05.2023	12.05.2023
8	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	12-05. 17.2023	12-05. 17.2023
9	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 22.05.2023	До 22.05.2023
10	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи Розметова О.Г.

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

9. Завдання прийняв до виконання студент Вакуленко Д.В.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота виконана на актуальну тему, присвячену питанням запобігання корупції в органах публічної влади. Розуміння того, що рівень корупції суттєво впливає на формування іміджу України та гальмує процеси євроінтеграції стимулює до глибокого наукового дослідження та пошуку шляхів практичного вирішення цієї проблеми. У той час, коли рівень корупції в Україні не знижується, діяльність відповідних органів у сфері протидії корупції стає більш ефективною та набуває особливого значення для країни. Першим кроком у цій боротьбі стає потужна нормативно-правова база та механізм її застосування у життєвих ситуаціях.

У випускній кваліфікаційній роботі студенткою досліджено сучасний стан та правові засади запобігання розвитку корупції в Україні; здійснено оцінку ефективності реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду міста Києва; визначено шляхи формування та реалізації дієвої антикорупційної політики в Україні; надано пропозиції щодо вдосконалення антикорупційної політики та обґрунтування їх ефективності для органів публічної влади.

Робота написана на достатньому науковому рівні, є самостійним завершеним дослідженням студентки, повністю розкриває обрану тему, відповідає за змістом та оформленням встановленим вимогам.

Вважаю, що випускна кваліфікаційна робота заслуговує позитивної оцінки, а її автор, Вакуленко Діана Валеріївна, на отримання кваліфікації бакалавра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи Розметова О.Г.

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна

(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студентки Вакуленко Д.В. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Динник І.П.

(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л.

(підпис)

«12» травня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	3
1.1 Дослідження сучасного стану та правових засад запобігання розвитку корупції в Україні.....	6
1.2. Оцінка ефективності реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду міста Києва.....	14
РОЗДІЛ 2. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	21
2.1. Шляхи формування та реалізації дієвої антикорупційної політики в Україні.....	21
2.2. Пропозиції щодо встановлення антикорупційної політики та обґрунтування їх ефективності для органів публічної влади.....	28
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ.....	38

ВСТУП

Актуальність теми. Є багато підстав вважати проблему корупції однією з найактуальніших в Україні. Однією з таких причин є розуміння того, що рівень корупції суттєво впливає на формування іміджу України та гальмує процеси євроінтеграції. У той час, коли рівень корупції в Україні не знижується, діяльність відповідних органів у сфері протидії корупції стає більш ефективною та набуває особливого значення для країни. Першим кроком у цій боротьбі стало ухвалення нового Закону України «Про запобігання корупції», а також прийняття антикорупційної стратегії та інших нормативних документів, що регламентують діяльність антикорупційних органів.

Більшість громадян України стурбовані масштабами корупції в країні, адже це явище негативно впливає на державний устрій та порушує права і свободи громадян. Тому останні десять років люди вважали Україну найбільш корумпованою країною у світі. Корупція є проблемою не лише України, а й багатьох інших країн світу. В останні десятиліття це явище є найактуальнішою проблемою сучасної політики в усьому світі. Для виправлення корупційної ситуації потрібна ефективна та стабільна правоохоронна система. Перші кроки до створення такої системи Україна вже зробила ще у 2014 році, створивши Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру.

Можна виділити наступні механізми запобігання корупції в органах державної влади: інституційно-управлінський, політико-правовий, соціально-економічний, соціально-громадянський та морально-психологічний. Корупція як системна проблема потребує відповідного системного інструментарію та комплексного механізму протидії їй, що передбачає спільні злагоджені системні дії представників шести державних інституцій – державної виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; міліція; суди; бізнес; громадянське суспільство та ЗМІ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з питань запобігання та протидії корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування свідчить про

значну зацікавленість представників різних наукових напрямків у вдосконаленні механізмів протидії корупції в Україні. У своїх дослідженнях вітчизняні та зарубіжні вчені (наприклад, Н. Армаш, А. Базалук, Ю. Бісага, Е. Вдовіченко, А. Горовіц, Л. Кемпбелл, І. Керусаускайте, А. Лозінський, Н. Лорд, Д. А. А.) . Мартинов, М. Мельник, Ф. Мендес, Е. Невмержицький, Н. Обушна, Б. Паліфко, О. Пархоменко-Куцевіл, С. Роуз-Аккерман, А. Стеванович, Дж. Е. Фостер, Карл Дж. Фрідріх, І Фаст та ін. більше.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування й розробка пропозицій щодо удосконалення антикорупційної політики та запобігання корупції в органах публічної влади (за матеріалами Оболонського районного суду міста Києва).

Для досягнення даної мети необхідно виконати наступні завдання:

1. Провести дослідження сучасного стану та правових засад запобігання розвитку корупції в Україні;
2. Зробити оцінку ефективності реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду міста Києва;
3. Проаналізувати шляхи формування та реалізації дієвої антикорупційної політики в Україні;
4. Розробити пропозиції щодо вдосконалення антикорупційної політики та обґрунтувати їх ефективність для органів публічної влади.

Об'єктом дослідження є процес запобігання корупції в органах публічної влади.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи правового регулювання антикорупційної діяльності в органах публічної влади (за матеріалами Оболонського районного суду міста Києва).

Методи дослідження. При дослідженні було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Для аналізу еволюції феномену корупцію застосовано історичний метод. Для того, щоб охарактеризувати діяльність антикорупційних органів було використано соціологічний та статистичний методи.

Метод порівняльного аналізу допоміг дослідити зарубіжний досвід у боротьбі з корупцією.

Інформаційними джерелами дослідження виступають офіційні статистичні та оперативні дані Державної служби статистики України, Національного агентства з питань запобігання корупції, нормативно-правова база, інформація мережі Internet, розробки наукових та медичних організацій, провідних вчених і фахівців України та інших країн, первинна інформація Оболонського районного суду міста Києва а також результати власних досліджень і розрахунків.

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 38 сторінок, з них 34 сторінки основного тексту. Робота включає 3 таблиці, 2 рисунки, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 25 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

1.1. Дослідження сучасного стану та правових засад запобігання розвитку корупції в Україні

Корупція в сучасній Україні – одна із серйозних проблем нашої держави. Хоча рівень корупції різко впав у останнє десятиліття, значна частина української економіки все ще перебуває у чорній чи сірій зоні. Тому багато процесів, пов'язаних із великими державними витратами, наприклад масштабне будівництво та закупівлі, серйозно затягуються. Взаємозв'язок між корупцією та організованою злочинністю потребує загострення. Справа в тому, що цей зв'язок більшою мірою проявляється в політичному та державному устрої.

Проникаючи в ці системи, організована злочинність дезорганізує органи влади та управління, руйнуючи їх зсередини через корупцію. Така ситуація сприятлива для ухвалення деструктивних рішень, лобіювання інтересів злочинних угруповань та комерційних організацій. Таким чином, лідери злочинних угруповань лобіюють власні інтереси у владі через своїх прихильників та шляхом фінансування окремих партій та рухів. Тому, відповідно, представники злочинних угруповань, що лобіюють власні інтереси, не працюють на користь суспільства та держави. Виходить, що найсильніша фінансова підтримка злочинних угруповань сприяє «обходу» закону, тобто відбувається пряме порушення конституційного принципу рівності всіх перед законом і судом, відображеного у ч. 1 ст. 24 Конституції України[1]. Тому можна відзначити, що сукупність цих факторів, безумовно, є серйозною підставою для недовіри населення до влади.

Сфери впливу на корупцію та організовану злочинність практично однакові. Серед них економічні, політичні, соціальні та духовні. Організована злочинність становить небезпеку духовного розвитку країни. Це призводить до збіднення моральних цінностей, формує стереотипи «красивого» життя, культивує

насильство та анархію серед людей. Зі сказаного випливає, що організована злочинність у поєднанні з корупцією прискорює процес деградації моральних цінностей суспільства, старих національних традицій та звичаїв. Загальні причини зростання корупції та організованої злочинності в Україні представлені на рисунку 1.1.

- 1) недоліки законодавства та затримка розвитку соціально-економічних відносин;
- 2) стан суспільної моралі, утвердження нових моральних цінностей, центральне місце в яких посідає культ особистого успіху та збагачення, а гроші є мірою та еквівалентом життєвого благополуччя;
- 3) правова безграмотність більшості населення країни;
- 4) неефективне функціонування більшості державних установ;
- 5) відсутність розвинутих соціальних інститутів;
- 6) низьке матеріальне забезпечення з боку державних службовців та відсутність гарантованого соціального пакета
- 7) кадрова, технічна та оперативна невідповідність правоохоронних органів до боротьби з організованою злочинністю, у тому числі з корумпованими структурами на всіх рівнях влади

Рис. 1.1. Загальні причини зростання корупції та організованої злочинності в Україні

Джерело: [2, с. 40]

Україна у 2021 році погіршила свої показники в Індексі сприйняття корупції та опустилася на 122 місце у світі. Таким чином країна опустилася зі 117 на 122 місце зі 180 можливих. За рік Україна втратила в Індексі один бал і тепер має 32 бали зі ста можливих. Серед сусідів найкраща ситуація у Польщі – 56 балів. Білорусь – 41 бал, Молдова – 36 балів. У загальному рейтингу Україна поряд із Есватіною, Замбією, Непалом, Єгиптом та Філіппінами. Лідерами світового рейтингу є Данія, Нова Зеландія та Фінляндія (по 88 балів). Найгірша ситуація в Сомалі (13 балів), Сирії (13) і Південному Судані (11) [3].

Україна отримала 33 бали зі 100 в Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2022 рік. Наша оцінка зросла на один бал, і тепер Україна посідає 116 місце зі 180 країн у HRE.

Незважаючи на російське вторгнення, наша країна показала, що її прогрес у боротьбі з корупцією є сталим процесом, який триває навіть у найскладніший період існування держави.

Агресія з боку Росії стала своєрідним випробуванням для всіх українських державних інституцій, у тому числі для органів антикорупційної системи, створених після Революції Гідності. Робота антикорупційних органів, незважаючи на деякі обмеження, викликані війною, все ж відбулася, і її результати були помітні. Також саме у 2022 році українська влада нарешті виконала низку обіцянок в антикорупційній сфері, які давала раніше.

Серед безперечних позитивів минулого року можна назвати ухвалення державної антикорупційної стратегії, довгоочікуване призначення керівника САП, що стало рушійною силою активізації розслідування топ-корупції. Свою ефективність показав і Вищий антикорупційний суд – у 2022 році суд розглянув 49 справ, з них 37 вироків.

Можна сказати, що основною причиною падіння балів є те, що багато важливих антикорупційних завдань перебувають на паузі або навіть регресують. Минулого року робилися неодноразові спроби повернути негативні практики, на жаль, це може продовжитися і в 2023 році.

Слід підкреслити, що Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу у 2020 році презентували результати дослідження «Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність» [4]. Польову роботу та обробку даних для цього опитування проводила компанія Info Sapiens. Дане дослідження проводилось згідно з Методикою стандартного досвіду рівня корупції, розробленою НАЗК [4]. Ці дослідження порівнюються з дослідженнями, отриманими в 2017 році, проведеними за цією методологією.

Дослідження було апробоване та орієнтоване на громадську, ділову та експертну аудиторію. Дослідження показало, що, на думку громадян, корупція є другою за величиною проблемою в Україні після бойових дій у Донецькій та Луганській областях. Так, 69% громадян віднесли корупцію до числа найсерйозніших проблем в Україні. До 44,2% українців стикалися з корупцією. Таким чином, опитування показало, що більшість громадян не мають чіткого розуміння того, які дії слід вважати корупційними. Якщо відповідні питання порушувалися без визначення конкретної сфери, то 27% зазначили, що особисто стикалися з корупцією.

Підприємці оцінили поширення корупції в Україні на 4,23 за п'ятибальною шкалою. Також слід зазначити, що 17% опитаних українців, на жаль, не повідомляють про корупцію, тому що вважають, що це просто небезпечно, 16% вважають, що це не має сенсу, 14% не вірять у можливість щось довести, а 11% бояться зізнатися. у його причетності до злочинів[5].

Аналізуючи вищевикладене, можна сформулювати основні напрями протидії корупції, до яких слід віднести: по-перше, формування негативного ставлення громадян до корупції та корупціонерів шляхом проведення антикорупційної пропаганди серед населення, агітації в ЗМІ; по-друге, створення «переліку посад» підвищеної небезпеки щодо найбільш причетних до корупції, корупціонерів, для яких пропонується перейти на строкові контракти з «компенсаційним пакетом», який є частковою оплатою з бюджетні кошти, які посадова особа втратить через відмову від хабара; по-третє, підвищення якості надання управлінських послуг та розробка критеріїв її оцінки та формування прозорих механізмів прийняття управлінських рішень, максимального переведення їх у форму технічного процесу, дистанційно, обмеження прямих контактів з посадовими особами. ; по-четверте, створення структурних підрозділів із внутрішніх розслідувань корупції в державних органах; по-п'яте, створення дієвого механізму захисту осіб, які повідомляють про корупцію.

Також для вдосконалення механізму протидії корупції (антикорупційної діяльності) необхідно підвищити роль інститутів громадянського суспільства в Україні. З таблиці можна проаналізувати особливості оцінки корупційного досвіду населення в різних сферах діяльності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Показники оцінки корупційного досвіду населення у сферах

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самоцінного	Виступали ініціаторами корупційних відносин	Корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	Стикалися із сферою
	Від тих, хто стикався із сферою			
Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура)	50,1%	17,4%	35,7%	3,1%
Будівництво та земельні відносини	45,3%	12,8%	40,3%	4,4%
Державна та комунальна медицина (медичні послуги)	39,4%	14,1%	31,4%	55,7%
Послуги закладів вищої освіти	38,4%	16,6%	33,5%	11,6%
Діяльність сервісних центрів МВС	37,8%	11,7%	25,1%	6,3%
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	33,5%	12,2%	13,8%	23,0%
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	33,3%	7,8%	19,8%	11,3%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	28,8%	10,3%	23,5%	13,5%
Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)	18,0%	7,7%	18,9%	6,9%
Діяльність Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	11,4%	6,9%	9,9%	20,4%

Джерело: [4]

Варто зазначити, що науковець Н. Кравчук зазначає, що в Україні основним інструментом боротьби з корупцією є правоохоронні органи, які також характеризуються високим рівнем корумпованості. Науковець додає, що корупція в правоохоронних органах становить велику небезпеку для суспільства і держави, підриваючи безпеку країни в цілому. Факт наявності корупції в органі, на який покладено обов'язки із запобігання та припинення корупції в системі державної служби, сам по собі є суперечливим. Просто необхідно, щоб правоохоронці були вільні від корупції. Враховуючи сучасні реалії, наголошує М. Кравчук, досягти такого результату найближчим часом не вдасться. У зв'язку з цим правоохоронні органи не спроможні виконувати функції інструменту боротьби з корупцією [6, с. 54].

Тому очевидна потреба у функціонуючому органі, здатному впроваджувати ефективні антикорупційні заходи. Варто зазначити, що досвід Китаю, де основним інструментом у боротьбі з корупцією є партійний орган – комітет ЦК КПК, може стати в нагоді нашій країні в цій ситуації. Комісія працює за сигналами з різних джерел і ретельно перевіряє корупцію. У разі підтвердження матеріали передадуть до правоохоронних органів, які вже встановлять провину осіб та призначать покарання. Підсумовуючи, можна резюмувати, що перемогти корупцію абсолютно неможливо. Це явище завжди буде там, де є державна структура. Проте найближчим часом реально зменшити масштаби корупційних проявів.

У сучасних умовах становлення України як правової та соціальної держави, необхідності подолання кризових явищ у різних сферах життя суспільства актуальною є проблема корупції в органах державної влади. Становлення нової політичної та економічної системи, становлення ринкових відносин, що спричинили проблеми безробіття та зайнятості, трансформація моральних цінностей і орієнтирів, посилення правового нігілізму в період трансформації до демократичного суспільства вимагає пошуку нових механізмів запобігання та протидії корупції, засновані насамперед на комплексному розумінні змісту

проблеми, а також на координації зусиль держави, правоохоронних органів населення.

Формування та вдосконалення правових засад подолання корупції в Україні пройшло свій шлях термінологічного та категоріального наповнення. Мова йде про використання термінів для характеристики державної політики в антикорупційній сфері.

Де-факто, насамперед, йдеться про терміни, які знайшли своє закріплення безпосередньо в назвах відповідних спеціальних законодавчих актів. Зокрема, такими термінами стали: «боротьба з корупцією» (Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р.); «запобігання та протидія корупції» (Закони України «Про основи запобігання і протидії корупції» від 11.06.2009, «Про основи запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011); «запобігання корупції» (Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 [1]). На сьогодні чинний Закон України «Про запобігання корупції», як бачимо, «визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів», «правила ліквідації наслідків корупційних правопорушень» [1].

Неважко помітити, що згаданий нормативний документ, відповідно до преамбули та назви («запобігання корупції»), має носити яскраво виражений превентивний характер. Водночас, розробляючи описаний законодавчий акт, законодавець не залишив використання терміну «протидія корупції».

Так, при класифікації механізмів протидії корупції один із розділів нормативно-правового акту названо «інші механізми запобігання та протидії корупції» (розділ IX). Інституційна складова антикорупційної державної політики окреслена через назву – «спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції». Водночас до переліку таких суб'єктів внесено, зокрема, Національне агентство з питань запобігання корупції, «яке є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику» [1].

У таких умовах запровадження комплексу кращих міжнародних практик, стандартів і правил посилить правові та регуляторні режими у боротьбі з корупцією. Зусилля України щодо запобігання корупції в мирний час не можуть бути марними.

Подальші кроки у боротьбі з корупцією полягають у усвідомленні необхідності максимального перегляду нормативно-правових актів крізь призму домінуючої призми та розробці основи для продуктивного післявоєнного законодавства з метою не доведення корупції до перманентного розквіту, а усвідомлення її руйнівної дії.

Якщо буде запроваджено новий антикорупційний інструмент, він зможе реально змінити ситуацію та якість життя в Україні, усунувши одну з критичних перешкод для верховенства права – корупцію. Це сучасний виклик для держави, однак ми припускаємо, що міжнародна спільнота підтримає Україну не лише у виграші війни, а й у знищенні корупції задля відновлення держави, в основі якої лежить демократичний принцип Європейська спільнота - верховенство права.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що на сьогодні Україна зробила значні кроки у напрямку запобігання та протидії корупції. Слід підкреслити, що держава визнала корупцію одним із факторів негативного впливу на національну безпеку України, і, очевидно, робить багато для мінімізації цього впливу. Зрозуміло, що на цьому шляху є чимало перешкод, які свідчать про необхідність удосконалення чинного законодавства та формування належного механізму запобігання та протидії корупції, зокрема, кримінально-правовими засобами.

1.2. Оцінка ефективності реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду міста Києва

Відповідно до ч.1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. . Тобто, відповідно до норм конвенції, право на справедливий суд може бути реалізоване за умови розгляду кримінального провадження незалежним і неупередженим судом [4].

При цьому як у вітчизняному законодавстві, так і в міжнародних стандартах приділяється належна увага регулюванню питання незалежності судової влади. Зокрема, Основні принципи незалежності судової влади (схвалені Генеральною Асамблеєю ООН у 1985 р.) визначають, що судова влада вирішує передані їй справи неупереджено, на основі фактів і відповідно до закону, без будь-яких обмежень, неправомірних вплив, спонукання, тиск, погрози чи втручання. , прямо чи непрямо, з будь-якої сторони та з будь-якої причини. Незалежність судової влади гарантується державою та закріплюється в конституції чи законах країни. Усі державні та інші установи зобов'язані поважати та підтримувати незалежність судової влади. Водночас принцип незалежності судової влади надає судам право та вимагає від них забезпечувати справедливе ведення судового процесу та дотримання прав сторін [7].

Покликанням Оболонського районного суду міста Києва є розгляд цивільних, кримінальних, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Основні функції Оболонського районного суду міста Києва:

- забезпечення здійснення правосуддя в цивільних, адміністративних, кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення;
- прийом, реєстрація в автоматизованій системі документообігу суду та розподіл вхідної кореспонденції, що надійшла чи надійшла до суду, цивільних,

адміністративних, кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення;

- підготовка та направлення справ до судів апеляційної та касаційної інстанцій;

- звернення до виконання судових рішень та організація прийому громадян;

- реалізація державної політики з управління персоналом в суді;

- систематизація та облік звернень осіб, компаній, установ та інших організацій, запити на публічну інформацію, адвокатські запити, надання відповідей на такі запити;

- аналіз та узагальнення судової практики розгляду справ та формування статистичної звітності.

Незалежність судової влади гарантується ст. 126 Конституції України, якою визначено, що вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється. Незалежність суду як передумова реалізації права на справедливий суд визначена також у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», де у ст. 6 передбачає, що при здійсненні правосуддя суди є незалежними від будь-якого протиправного впливу.

Втручання у здійснення правосуддя, будь-який спосіб впливу на суд чи суддів, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання та поширення інформації усно, письмово чи в інший спосіб з метою дискредитації суду чи впливу на неупередженість суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи повинні утримуватися від висловлювань і дій, які можуть порушити незалежність судової влади. При цьому забезпечується незалежність судді:

1) особливий порядок його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення з посади та припинення повноважень;

2) недоторканність та імунітет судді;

3) незмінність судді;

- 4) порядок здійснення правосуддя, визначений процесуальним законом, таємниця ухвалення судового рішення;
- 5) заборона втручання у здійснення правосуддя;
- 6) відповідальність за неповагу до суду чи судді;
- 7) встановлений законом окремих порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів;
- 8) належне матеріальне та соціальне забезпечення судді;
- 9) функціонування органів судового управління та самоврядування;
- 10) правові засоби забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також інші засоби їх правового захисту;
- 11) право судді на відставку (ч. 5 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [8].

У процесуальних кодексах також знайшла своє закріплення вимога незалежності та неупередженості суду. Так, у ч. 1 ст. 21 КАС України, кожному гарантується право на справедливий розгляд і вирішення справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Проте Кримінально-процесуальний кодекс України не визначає, що слід розуміти під поняттями «незалежний» та «неупереджений» суд.

З огляду на те, що кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ч. 5 ст. 9 КПК України), слід зазначити, що для визначення того, чи є суд у встановленому законом порядку. можна вважати незалежним, враховуються, серед іншого, такі критерії: спосіб, у який судді призначаються на посаду та на який термін; наявність захисних механізмів протидії зовнішньому впливу; і чи виглядає суд незалежним (Findlay проти Великої Британії). Крім того, практика Європейського суду з прав людини встановила, що «незалежність суду» має два аспекти суб'єктивний та об'єктивний.

По-перше, суд має бути суб'єктивно незалежним, тобто жоден із членів суду не повинен мати особистих упереджень чи упередженості. Презюмується особиста неупередженість, якщо немає доказів протилежного.

По-друге, суд має бути неупередженим з об'єктивної точки зору, тобто йому мають бути надані достатні гарантії відсутності розумних сумнівів щодо цього (рішення у справі «Кійскінен проти Фінляндії»). Відповідно до об'єктивного критерію особливо необхідно визначити, поза межами особистої поведінки суддів, чи існують підтверджені факти, які могли б викликати сумніви щодо неупередженості суддів (рішення у справі *Klein and Others v. the Netherlands*) [9].]

Слід також зазначити, що Кримінально-процесуальний кодекс України діє в частині незалежності та неупередженості суду, на відміну від положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та загальноприйнятих стандартів, які стосуються з незалежністю та неупередженістю суду.

Як бачимо, одним із першочергових заходів щодо формування та реалізації антикорупційної політики України на найближчі роки є вдосконалення правового регулювання питань запобігання та протидії корупції, формування в суспільстві нетерпимого ставлення проти корупції в усіх сферах суспільного життя та приватному секторі, зміцнення інституційної спроможності державних органів, повноваження яких спрямовані на подолання корупції, а також запровадження правової антикорупційної освіти.

Зміст такого навчання має бути спрямований на роз'яснення: сутності антикорупційної політики, окремих найважливіших антикорупційних заходів та положень антикорупційного законодавства; негативні наслідки корупції як для суспільства і держави в цілому, так і для кожного громадянина; соціально-правова сутність корупції, найбільш типові форми корупційних проявів; найпоширеніші (типові) корупційні ситуації, які можуть виникати у повсякденному житті, та правові способи їх уникнення чи виходу з них; повноваження державних органів, їх посадових і службових осіб, у тому числі повноваження правоохоронних органів, у тому числі у сфері протидії корупції; види корупційних правопорушень та

відповідальність за їх вчинення; шляхи та форми розвитку інститутів громадянського суспільства [2, с. 19].

Крім того, необхідно імплементувати в законодавство України положення регламентів ЄС та кращої практики щодо:

- розшук та виявлення майна, на яке може бути накладено арешт у судовому розгляді цивільних та кримінальних справ;
- повернення (стягнення) на користь держави активів, одержаних злочинним (у тому числі корупційним) шляхом;
- повернення в Україну активів, що походять прямо чи опосередковано з України, одержаних злочинним (у тому числі корупційним) шляхом та згодом примусово вилучених за рішеннями іноземних юрисдикційних органів на користь іноземних держав;
- розподіл зазначених активів між іноземними державами та Україною [8].

Дослідження судової практики свідчить, що до внесення розглянутих змін до кримінального законодавства «реальне» покарання у вигляді позбавлення волі за вчинення корупційних злочинів суди призначали не більш як 1/3 засуджених посадових осіб. Наприклад, у 2014 році при засудженні за ч. 2-4 ст. 368 КК України * звільнення від відбування покарання із судом застосовано Оболонським районним судом міста Києва щодо 64,8% засуджених за такі злочини. Також щодо 24,7% винних у ч. 2-4 ст. 368 КК України застосовано штраф відповідно до ст. 69 КК України.

Особистий професійний досвід участі у кримінальному провадженні в якості захисника, а також вивчення кримінальних справ даної категорії свідчить, що прийняття Оболонським районним судом міста Києва рішень про застосування реального покарання у виді позбавлення волі було зумовлено переважно невизнання особи винною у вчиненні корупційного злочину, відсутність у справі обставин, які пом'якшують покарання, іноді в особливо великих розмірах одержаної неправомірної вигоди.

Протягом 2015-2017 років кардинально змінилася практика застосування Оболонським районним судом міста Києва звільнення від відбування покарання з випробуванням щодо осіб, які вчинили корупційні злочини. Наприклад, результати розгляду судами кримінальних проваджень (справ) про корупційні правопорушення за січень-вересень 2017 року свідчать, що із 788 засуджених за ці злочини лише 21% винних звільнено від відбування покарання з випробуванням. Водночас можна стверджувати, що суди продовжують застосовувати ст. 75 КК України при засудженні за корупційні злочини.

З моменту запровадження аналізованих змін до кримінального законодавства, які посилили відповідальність за корупційні злочини, минуло три роки. За цей час сформувалася не лише судова практика, а й визначено доктринальні підходи щодо правомірності застосування положень, зокрема ст. 75 КК України при засудженні за корупційний злочин.

Вивчено 1281 судові рішення у кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення (розглянуті Оболонським районним судом міста Києва України протягом 25.01.2015 – 25.12.2017), в яких розглядається питання про застосування до винних осіб звільнення від відбування покарання (ст. 75 КК України). Ми також узагальнили погляди окремих вітчизняних юристів на питання, що розглядається [9].

У частині 1 ст. 75 КК України законодавець чітко визначив, що суд може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням, крім випадків засудження за корупційний злочин. Видається, що таке однозначне положення закону не повинно давати підстав для його неоднакового застосування. Однак наше дослідження судової практики інколи демонструє зовсім іншу позицію окремих суддів щодо цього питання.

Часто Оболонський районний суд Києва ігнорував законодавчо встановлену у ч. 1 ст. 75 КК України заборону на застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням за корупційний злочин. Такі судові рішення ухвалювали суди різних областей та інстанцій, а також щодо різних корупційних

злочинів, вчинених після 25 січня 2015 року. Зокрема, розглядаються випадки застосування ст. 75 КК України за вчинення корупційних злочинів, передбачених ст. 191 КК України (вчинене шляхом зловживання службовим становищем) 5; ст. 410 КК України (вчинене шляхом зловживання службовим становищем) 6; ст. 364 КК України 7; ст. 368 КК України 8; ст. 369 КК України 9; ст. 369-2 КК України 10.

Неоднозначність судової практики з розглянутого питання має своєчасно звернути увагу Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Проте маємо констатувати, що постановою Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» від 11 грудня 2015 р. № 13, на жаль, не вніс ясності в це питання*. У абз. У п. 6 п. 12 цієї постанови Пленум зазначив: «Суду також необхідно враховувати, що чинні Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекси регламентують два види звільнення від відбування покарання з випробуванням (рис. 1.2).

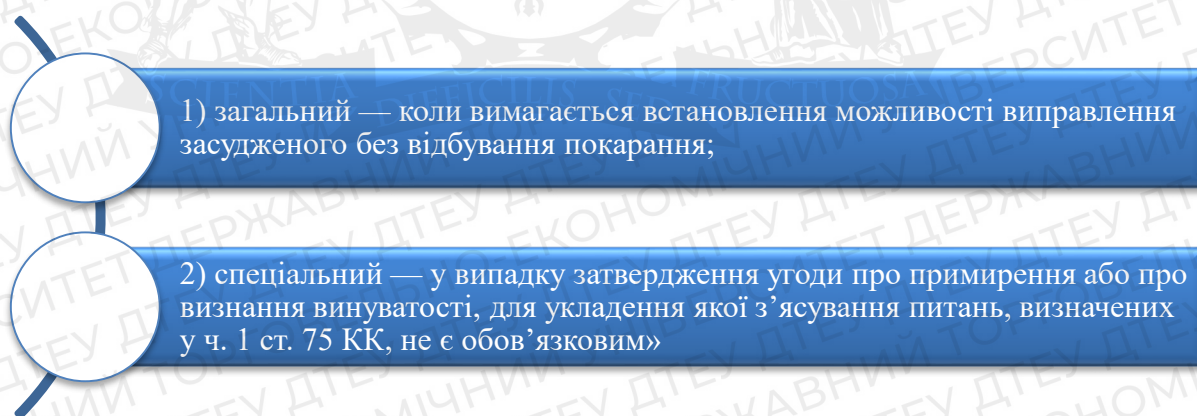

Рис. 2.2. Різновиди звільнення від відбування покарання з випробуванням

Джерело: [10]

Тому, можна зробити такий висновок: звільнення від відбування покарання з випробуванням при засудженні за корупційний злочин, вчинений після 25 січня 2015 р., в тому числі, у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини, є незаконним (неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність).

РОЗДІЛ 2.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

2.1. Шляхи формування та реалізації дієвої антикорупційної політики в Україні

Варто зазначити, що рівні реалізації національної антикорупційної політики включають три інтегровані блоки в системі державного управління. Перший блок включає діяльність органів державного управління загального спрямування (загальної компетенції – центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації тощо), у рамках якої антикорупційна політика є одним із багатьох і водночас не основним напрямком діяльності. діяльність на національному та регіональному рівнях.

До другого блоку належать органи державного управління спеціальної компетенції – система правоохоронних органів, в рамках яких реалізація національної антикорупційної політики є однією з основних функцій (органи прокуратури, суди, інспекції, служби), в межах значну роль може відігравати розподіл сфер функціонування на державному та регіональному рівнях, але у випадку судової влади визначення рівня діяльності не впливає на суть публічно-управлінських рішень.

Третій блок включає діяльність органів державного управління спеціальної компетенції, в рамках яких органи влади регіонального рівня (при їх створенні) діють за принципом деконцентрації і, по суті, можна констатувати виключну роль загальнонаціональних органів (НАЗК, НАБУ, САП) [11, с. 37].

Сьогодні реальний результат антикорупційної політики значно нижчий за очікуваний, що свідчить про наявність комплексу системних проблем. Перш за все, це стосується недосконалості системи критеріїв оцінки ефективності антикорупційної політики, яка потребує перегляду з метою покращення

функціональності. Зокрема, вчені акцентують увагу на таких аспектах цієї проблеми:

- оцінка ефективності реалізації державної антикорупційної політики не може бути зведена лише до сумарної оцінки ефективності діяльності суб'єктів її реалізації. Ефективність має визначатися з урахуванням кількісних та якісних показників, що відображають реальний стан змін у суспільних відносинах, опосередкованих застосуванням програмних та інших антикорупційних заходів;
- вирішальним чинником ефективної антикорупційної політики в державі є достатньо чітко визначена нормативно-правова база, яка містить понад сто законів, указів, розпоряджень Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, галузевих нормативно-правових актів.

Проте за роки незалежної Української держави не вдалося досягти реального функціонування в Україні загально визнаних державно-правових засад верховенства права, пріоритету прав і свобод людини порівняно з іншими цінностями;

- ефективність державної антикорупційної політики, крім політичної волі, залежить від законодавчого забезпечення, наявності дієвої системи державних органів, забезпечення належної координації процесів формування та реалізації антикорупційної політики, превентивної заходи щодо її запобігання та подолання;
- складність вирішення проблеми оцінки ефективності реалізації антикорупційної політики в науково-теоретичному вимірі зумовлена її багатогранністю та недостатньою розробленістю теоретико-методологічної бази антикорупційної політики, зокрема, відсутністю розробки та впровадження цільових антикорупційних заходів, відсутність критеріїв оцінки ефективності антикорупційних заходів, недостатня вивченість сучасних антикорупційних стимулів і відповідно їх неспроможність протидіяти зростанню витонченості корупційних проявів [12, с. 18].

Українська влада вжила низку заходів для посилення антикорупційної діяльності. Разом з тим, на сучасному етапі вкрай важливо імплементувати

прийняте антикорупційне законодавство, визначити механізм його реалізації в діяльності профільних органів, а також виправити допущені законодавчі недоліки. Тому вважаємо за доцільне зосередити увагу на вивченні зарубіжного досвіду формування антикорупційної політики в розвинених країнах світу [13, с.17].

Великобританія у боротьбі з корупцією має свою давню історію та існуючі традиції. Система запобігання корупції Великобританії характеризується певною специфікою, зокрема: однією з новел антикорупційного законодавства є норма, яка передбачає відповідальність компаній за неспроможність попередити хабарництво своїх працівників; положення Закону про майно, здобуте злочинним шляхом 2002 року, визначає право на конфіскацію майна, одержаного шляхом вчинення корупційних злочинів; громадський контроль за антикорупційною діяльністю здійснюють неурядові організації, а також ЗМІ; існує інститут заохочення доносів та створення атмосфери нетерпимості до корупції як прояву деструктивної поведінки в суспільстві; заборона протягом 2 років після звільнення або виходу на пенсію керівному складу державної служби займатися приватною підприємницькою діяльністю, консультувати приватних підприємців, влаштовуватися на роботу в підприємства, що мають споріднену діяльність з підрозділом, з яким пов'язана минула діяльність службовця.

Система органів державної влади, які займаються протидією корупції, фактично включає всю структуру кримінальної юстиції. Профілактикою корупційних правопорушень, пов'язаних із розкраданням коштів, займаються Мінфін та Держаудитслужба [14, с. 194].

Досить показовим прикладом збалансованої імплементації європейського унітарного права в національне законодавство та застосування запобіжних заходів протидії політичній корупції в системі державного управління є досвід Фінляндії. Наприклад, у Фінляндії немає спеціальної стратегії боротьби з політичною корупцією в органах державної влади. Спеціальних антикорупційних законів також немає. Натомість в країні діють превентивні антикорупційні норми, прописані в низці законодавчих актів щодо державної служби та фінансування політичних

партій. Конституція Фінляндії передбачає гарантії проти зловживання державною владою. Зокрема, він регламентує рішення про призначення вищих державних службовців. Приймається на конкурсній основі та враховує особливі вимоги етики та моралі. Відповідно, Закон «Про державних службовців» 1994 року передбачає подання державними службовцями декларації про участь у комерційній діяльності, особистих позиках, власності, додатковій роботі. Закон «Про перевірку безпеки» визначає умови перевірки даних осіб, які претендують на певну посаду. Слід визнати, що ця країна, найменш уражена політичною корупцією в Європейському Союзі, значною мірою залежить не від європейських комунітарних норм, а від прозорості національного державного управління, значного рівня політичної культури чиновників, значної громадської активності (її роль у Фінляндії відіграють ЗМІ), а також висока довіра громадян до влади[15].

У Сполучених Штатах Америки створено ефективну систему заходів адміністративно-правового впливу, спрямованих на протидію корупції, але не лише в межах держави. Антикорупційні заходи США включають: постійний контроль за обов'язковим декларуванням фінансових доходів і витрат працівника за рік; кримінальна відповідальність не лише фізичних, а й юридичних осіб за корупційну діяльність; перевірка державних службовців на поліграфі; відсутність імунітету у посадових осіб будь-якого рівня, включаючи президента, сенаторів і конгресменів; заборона державним службовцям отримувати цінні подарунки; наявність інституту для повідомлення про випадки корупції в органах державної влади, а також законодавчий захист цих осіб від звільнення та дискримінації відповідно до Закону «Про громадянську ініціативу» 1989 року; діяльність у кожному відділі виконавчої влади спеціально призначеної посадової особи з координації та контролю за дотриманням посадовими особами норм етичної поведінки; чіткий розподіл функцій між органами, що здійснюють антикорупційну діяльність; законодавче регулювання діяльності лобістів, регламентоване Законом «Про федеральне регулювання лобістської діяльності»; активна громадська діяльність; широке залучення неурядових організацій; безперешкодне висвітлення

корупційної тематики в ЗМІ; звітність політичних партій про фінансування виборчої кампанії [15].

Як бачимо, одним із першочергових заходів щодо формування та реалізації антикорупційної політики України на найближчі роки є вдосконалення правового регулювання питань запобігання та протидії корупції, формування в суспільстві нетерпимого ставлення проти корупції в усіх сферах суспільного життя та приватному секторі, зміцнення інституційної спроможності державних органів, повноваження яких спрямовані на подолання корупції, а також запровадження правової антикорупційної освіти. Зміст такого навчання має бути спрямований на роз'яснення: сутності антикорупційної політики, окремих найважливіших антикорупційних заходів та положень антикорупційного законодавства; негативні наслідки корупції як для суспільства і держави в цілому, так і для кожного громадянина; соціально-правова сутність корупції, найбільш типові форми корупційних проявів; найпоширеніші (типові) корупційні ситуації, які можуть виникати у повсякденному житті, та правові способи їх уникнення чи виходу з них; повноваження державних органів, їх посадових і службових осіб, у тому числі повноваження правоохоронних органів, у тому числі у сфері протидії корупції; види корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення; шляхи та форми розвитку інститутів громадянського суспільства[16].

Крім того, необхідно імплементувати в законодавство України положення регламентів ЄС та кращої практики щодо:

- розшук та виявлення активів, на які може бути накладено арешт у цивільному та кримінальному судочинстві;
- повернення (стягнення) на користь держави активів, одержаних злочинним (у тому числі корупційним) шляхом;
- повернення в Україну активів, що походять прямо чи опосередковано з України, одержаних злочинним (у тому числі корупційним) шляхом та згодом примусово вилучених за рішеннями іноземних юрисдикційних органів на користь іноземних держав;

- розподіл вищезазначених активів між іноземними державами та Україною [16].

До конкретних сучасних проблем формування ефективної антикорупційної політики належать:

- рішення Конституційного Суду від 27 жовтня 2020 року, яким звільнено від відповідальності за недостовірне декларування державних посадових осіб, інших посадових осіб та суддів;

- зміни в антимонопольному законодавстві, які можуть зашкодити бізнесу у захисті своїх прав при оскарженні публічних закупівель.

- Посилення втручання представників вищих органів державної влади в діяльність Вищого антикорупційного суду (ВАКС).

- загальне посилення політичного тиску на антикорупційну екосистему, в тому числі через тривалу відсутність постійних керівників в інституціях;

- зволікання з впровадженням судової реформи, незважаючи на прийняття законодавчої бази для її запуску;

- Відтермінування ухвалення Державної антикорупційної стратегії, яка допомогла комплексно вирішити низку проблем з корупцією в Україні.

Отже, українській державі та суспільству необхідно виробити підходи до розробки та реалізації антикорупційної політики з урахуванням виявлених проблем, суспільного запиту та динаміки розвитку суспільних відносин у світлі євроінтеграційних прагнень. Центральне місце як об'єкт і суб'єкт антикорупційної політики в цьому контексті посідає державне управління. Сьогодні державне управління в Україні перебуває на етапі реформування та трансформації у площину відкритості, прозорості та підзвітності, демократії, лібералізації, децентралізації та субсидіарності. Лише за таких загальних умов можливі позитивні перетворення у боротьбі з корупцією. Відхід від застарілих традиційних практик державного управління та перехід до державного управління можна відобразити в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Відмінності у базових принципах організації державного управління та публічного менеджменту

Державне управління	Публічний менеджмент
Метою є забезпечення адміністративного та організуючого впливу держави	Метою є забезпечення ефективної взаємодії держави та суспільства і гармонізація інтересів
Недостатньо орієнтоване на публічний сектор	Опирається на державну владу для досягнення публічних інтересів
Прагне до одноосібного виконання функцій регулювання економічною, соціально культурною, адміністративно-політичною сферами	Прагне до досягнення національних та публічних інтересів через залучення суспільства до участі в соціально-економічних, громадських та політичних процесах

Джерело: [17]

Отже, зміна концептуального підходу до організації публічної політики в державі дає змогу забезпечити ефективність розробки та реалізації державно-управлінських рішень, застосовувати демократичні, ліберальні форми та методи управління суспільним, соціальним та економічним розвитком. Ці перетворення поступово перетворюють державне управління в публічне управління. Поняття «Новий публічний менеджмент» (New Public Management) виникло у 80-х роках ХХ ст. у Великій Британії у відповідь на численні кризові явища, що виникають у системі державного управління, в якій тривалий час зберігаються такі архаїчні компоненти, як надмірна ієрархічність, централізація, бюрократизм [17].

Незважаючи на наявність певного інституційного та законодавчого забезпечення, антикорупційна політика держави потребує подальшої модернізації, оскільки проведені на сьогодні реформи не призвели до суттєвого зниження рівня корупції в державі та підвищення довіри громадян до державної влади. Оскільки основним вектором зовнішньої політики України є європейська та євроатлантична інтеграція, за останні роки спостерігається прогрес у реформуванні всієї системи державного управління. Потрібні більш рішучі кроки для своєчасної та ефективної трансформації державного управління на основі концепції нового публічного менеджменту та запровадження відповідних інструментів, які матимуть системний

вплив на якість та сприйняття громадськістю антикорупційної політики. Світова практика доводить, що запровадження інструментів та принципів державного управління позитивно впливає на запобігання та протидію корупції через використання таких підходів, як розробка ефективної державної політики, дерегуляція, лібералізація, децентралізація та субсидіарність, залучення до участі всіх зацікавлених груп. розробка та реалізація державної політики.

2.2. Пропозиції щодо вдосконалення антикорупційної політики та обґрунтування їх ефективності для органів публічної влади

В усьому світі корупція як явище є великою проблемою для держав та їх розвитку і завжди була притаманна тією чи іншою мірою майже всім країнам. Незалежно від статусу та рівня розвитку країни, наявність корупції в системі державного управління підриває легітимність влади, загрожує її суверенітету, перешкоджає процесу розвитку та реформування, а також викликає недовіру з боку інших держав, що унеможлиблює їхню співпрацю в майбутньому. Оскільки в кожній країні державна служба є показником її розвитку і безпосередньо авторитетом держави, то здатність державної служби ефективно протидіяти корупції та адаптуватися до її різноманітних форм, удосконалюючи свої інститути, стає прикладом адекватної відповіді. до таких соціальних викликів [18, с. 321].

Ефективне запобігання та протидія корупції, розробка та впровадження дієвих антикорупційних заходів, мабуть, завжди залишатимуться одним із головних напрямів розвитку державної влади та місцевого самоврядування в Україні.

Особливості сучасного стану формування та реалізації антикорупційної політики в системі державної служби зумовлені тим, що корупція підриває довіру до державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування,

перешкоджає розвитку інституту державної служби та перешкоджає конструктивному діалогу влади та громадськості, оскільки одним із найбільш каталізаторів суспільного невдоволення державною політикою залишається високий рівень корупції в системі державного управління, що потребує вдосконалення формування та реалізації антикорупційної політики в системі державної служби України, зокрема нормативно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції у цій сфері [19, с.7].

Досліджуючи сучасний стан та шляхи вдосконалення антикорупційної політики в державній службі України, слід звернути увагу на те, що у провідних країнах світу (Данія, Швеція, Фінляндія, Нідерланди, Сінгапур) взагалі рівнях державного управління, у сфері запобігання та протидії корупції значна увага приділяється формуванню системи цінностей щодо стандартів сфери публічних послуг та етики поведінки, створенню етичних норм у державному управлінні, застосуванню кращих практик корпоративного управління в системі державного управління та регулювання виборчого законодавства та фінансування найбільш вразливих до корупції політичних партій.

У деяких державах використовується модель багатоцільових спеціалізованих органів. Країни з їх багатоцільовими органами наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Країни з їх багатоцільовими органами

КРАЇНА	ЇЇ БАГАТОЦІЛЬОВИЙ ОРГАН
Гонконг	Незалежна комісія по боротьбі з корупцією
Сінгапур	Бюро з розслідування випадків корупції
Литва	Спеціальна слідча група
Латвія	Бюро по запобіганню та боротьбі з корупцією

Джерело: [20, с.120]

Водночас міжнародні організації (наприклад, Міжнародна організація з вивчення прозорості) вказують, що для ефективної антикорупційної політики в

системі державної служби необхідні спільні підходи та тісна та чітка співпраця органів, відповідальних за формування має бути забезпечено реалізацію антикорупційної політики, а також співпрацю з громадськістю та міжнародними організаціями. У свою чергу, в Україні практично в кожному державному органі створюються відділи по боротьбі з корупцією, але вони здійснюють переважно просвітницьку роботу, не мають чіткої ієрархія, підзвітність одному органу [20, с.120].

Враховуючи це, подолання корупції в системі державної служби України можливе лише за умови реалізації ефективної антикорупційної політики через різнобічну стратегічну комунікацію, а саме врахування думки громадськості при прийнятті тих чи інших рішень, які будуть обмежені. щодо прозорості та відкритості діяльності посадових осіб у системі державної служби; всі рішення мають бути економічно обґрунтованими, виваженими, прийматися лише за результатами детального вивчення запропонованих варіантів. Тому основою формування та реалізації антикорупційної політики на державній службі мають бути показники вивчення громадськістю корупційних проявів та оцінка їх небезпеки [21, с.15].

Слід погодитися з науковцями, які вважають, що в державному управлінні існує об'єктивна необхідність державного регулювання адміністративно-господарських та інших відносин, оскільки це поступово впливає на зниження корупції. Крім того, на думку П. Гамана, знизити рівень корупції можна лише шляхом реалізації таких завдань: запобігання корупційним правопорушенням; створення правового механізму запобігання підкупу осіб з публічним статусом; забезпечення відповідальності за корупційні правопорушення в усіх випадках, прямо передбачених нормативно-правовими актами; відшкодування шкоди, завданої корупційними правопорушеннями; моніторинг корупційних чинників та ефективності заходів антикорупційної політики; формування антикорупційної суспільної свідомості; сприяння реалізації прав громадян та організацій на доступ до інформації про факти корупції, а також вільному висвітленню їх у засобах

масової інформації; створення стимулів для заміщення державних посад, посад державних і муніципальних служб непідкупними особами [22, с. 6].

У будь-якому випадку на цей процес безпосередньо і безпосередньо впливає насамперед людський фактор. Це пов'язано з тим, що державні органи, які виконують контрольно-розподільчі функції в суспільстві, змушені делегувати державним службовцям повноваження щодо надання таких послуг, і залежно від моральних якостей державних службовців, проблема взаємовідносин суспільства та державних службовців постає перед державним службовцем. протистоїть державним службовцям. виникає. Такий вид діяльності державних службовців з позицій максимізації власної корисності дозволяє збільшити частку сукупного доходу, отриманого в результаті обіймання певної посади в структурі державного апарату. Подібні дії підривають довіру суспільства до законного виконання державними службовцями своїх функцій та провокують подальше поширення корупції в органах державної влади, що призводить до зневіри населення в дієвості головного принципу державної влади – верховенства права [23, с. стор. 28].

Погоджуючись із викладеним, слід зазначити, що Кустова Т.С. вважає, що найефективніший засіб подолання корупції – зробити її ризикованою та збитковою. Поки державному службовцю вигідно брати хабарі та зловживати владою, а ризик покарання мінімальний, жодні заходи не вживаються без позитивного результату [24, с. 513].

Беручи такий вектор подолання корупційних ризиків, основою антикорупційної політики в системі державної служби слід вважати підвищення соціальної значущості державної служби (престижності, матеріальної забезпеченості) та надзвичайну ризикованість вчинення корупційних злочинів. [25, с.48].

Для цього необхідно внести реальні зміни до антикорупційного законодавства, яке є основою антикорупційної політики в системі державної служби, наприклад: встановити кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення не лише для фізичних осіб, а також для юридичних осіб;

поширити кримінальну відповідальність на більшість корупційних правопорушень, визначивши при цьому можливість застосування спеціальних штрафів та обмежень щодо державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, які вчинили корупційне правопорушення; запровадити більш жорсткі вимоги до фінансового контролю державних службовців; забезпечити відсутність імунітету для чиновників будь-якого рівня; встановити на законодавчому рівні повний захист осіб, які надали інформацію про корупційні дії (наприклад, від залишення місця роботи); чітко розмежувати функції між органами, які здійснюють боротьбу з корупцією; забезпечити першочергове та безперешкодне висвітлення проблем корупції в ЗМІ [25, с.53].

На нашу думку, необхідно запропонувати рекомендації на 2024 рік, які допоможуть знизити рівень корупції.

Таким чином, можна зробити висновок, що успішна боротьба з корупцією можлива за наявності належного антикорупційного законодавства, його ефективного застосування відповідними органами державної влади та координації, а тому ефективність реалізації заходів щодо запобігання корупційній злочинності не може бути досягнута одноразовими діями. та позасистемні дії на різних рівнях.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі на тему «Правові основи запобігання корупції в органах державної влади», тому можна зробити висновки щодо поставлених завдань:

1. Проведено дослідження сучасної державно-правової бази щодо запобігання розвитку корупції в Україні.

Корупція в Україні, маючи давню історію, вирізняється своєю багатогранністю, вона зачіпає не лише державних службовців, а й приватний сектор, а також багато інших секторів суспільства. Українське антикорупційне законодавство перебуває на стадії становлення, і його розвиток все більше базується на позитивному досвіді іноземних держав.

Варто додати, що запобігання корупції має мати абсолютний пріоритет над іншими заходами боротьби з цим явищем. Обмеження корупції неможливо визначити одноразовою кампанією. Лише якщо наша держава та громадянське суспільство докладатимуть великих зусиль у майбутньому, то наша країна зможе частково подолати цю проблему.

2. Проведено оцінку ефективності реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду м. Києва.

Таким чином, незалежність та неупередженість Оболонського районного суду міста Києва є важливою умовою запобігання корупції при реалізації права на справедливий суд. Незалежність суду характеризується двома аспектами: суб'єктивним (один із членів суду не повинен мати особистих упереджень; особиста неупередженість) та об'єктивним (є достатні гарантії відсутності обґрунтованих сумнівів).

3. Проаналізовано шляхи формування та реалізації ефективної антикорупційної політики в Україні.

Проблема формування та реалізації національної антикорупційної політики нерозривно пов'язана з тенденціями та основними чинниками розвитку держави,

розвитком самої системи державного управління, формалізацією комплексу загроз формування українська держава. Тому комплексного дослідження потребують сучасні виклики та загрози в системі державного управління, проблемні питання демократизації публічних процесів та оптимізації систем державного управління. Формування нової моделі національної антикорупційної стратегії потребує поєднання загальних процесів оптимізації діяльності органів влади, вдосконалення інституту державної служби, служби в органах місцевого самоврядування та спеціалізованої службової діяльності державних службовців, формування нова антикорупційна політика в контексті розвитку політичної системи України, раціоналізація діяльності спеціальних державних органів у сфері протидії корупції на основі аналізу ефективного міжнародного досвіду.

4. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення антикорупційної політики та обґрунтування їх ефективності для органів державної влади.

Успішна протидія корупції можлива за наявності належного антикорупційного законодавства, його ефективного застосування відповідними органами державної влади та координації, тому ефективність реалізації заходів щодо запобігання корупційній злочинності не може бути досягнута одноразовими та несистемними діями на різних рівнях, довготривалих соціально-економічних, політико-правових перетворень, ця діяльність має базуватися на поєднанні ряду запобіжних заходів і репресивних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Гейц О.О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні: дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 288 с.
3. Конституція України. No 27-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.04.2023).
4. Зубкова Л. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. No 3 (104). С. 34–45.
5. Гладкий В.В. Корупція як найбільш руйнівна зброя. 2018. С. 59–61. URL. https://www.researchgate.net/profile/Viacheslav-Hladky/publication/328231027_Korupcia_ak_najbils_rujnivna_zbroja/links/5bc0097292851c88fd651f25/Korupcia-ak-najbils-rujnivna-zbroja.pdf (дата звернення: 20.04.2023).
6. Дегтяр О.А., Калашнікова Х.І. Публічне управління та адміністрування: навчальний посібник. Харків: НАУ «ХАІ», 2021. 128 с.
7. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. № 3 (27). 2021.
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року. Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print> (дата звернення: 20.04.2023).
9. Сайт Оболонського районного суду міста Києва. Список судових справ. URL: <https://ob.ki.court.gov.ua/sud2605/> (дата звернення: 21.04.2023).
10. Незалежність та безсторонність суду в аспекті статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: практика ЄСПЛ щодо України. URL: <http://www.nsj.gov.ua/files/152940499217.06.pdf> (дата звернення: 21.04.2023).

11. Новак А. Формування та реалізація національної антикорупційної політики в умовах глобалізації: сучасні виклики. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 2. С. 35–41.
12. Дем'янчук В. А. Дискусійні аспекти оцінки ефективності антикорупційної політики України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6(2). С. 17–20.
13. Дяченко О. П. Імплементация зарубіжного досвіду щодо формування антикорупційної політики України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 17/2017. С. 17–20.
14. Трепак В. Система заходів антикорупційної діяльності у розвинутих країнах світу. *Публічне право*. 2018. № 1. С. 193–201.
15. Тіньков А. Л. Особливості протидії політичній корупції в країнах ЄС. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Tinkov.pdf> (дата звернення: 26.04.2023).
16. Як Україна боротиметься з корупцією протягом наступних 3-х років. URL: <http://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/yak-ukrayina-borotimetsya-z-korupcieyuprotyagom-nastupnih-3h-rokiv.html> (дата звернення: 26.04.2023).
17. Дмитренко О.С. Новий публічний менеджмент: теорія і практика. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35843/Dmytrenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 26.04.2023).
18. Коник М.Ю. Заходи вдосконалення правового регулювання протидії корупції оперативними підрозділами. Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 жовтня 2016 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. 634 с. С. 321–322.
19. Євдокіменко С.А. Взаємодія військових прокуратур з іншими органами державної влади України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 1(3). С. 7–12.
20. Козленко В. Г. Адміністративно-правові основи Національного антикорупційного бюро України: дис. канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. 209 с.

21. Вдовиченко Є. В. Сутність корупції, її принципи і властивості (філософський контекст). *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 9. с. 15–19.
22. Гончарук Г.О. Реалізація заходів подолання та попередження корупції в органах державної влади URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6678 (дата звернення: 28.04.2023).
23. Демський Е. Про деякі питання процедурного забезпечення заходів запобігання й протидії корупції. *Віче*. 2018. № 4 С. 11–14. URL: <http://www.viche.info/journal/2981/> (дата звернення: 28.04.2023).
24. Шило С. Особливості застосування законодавства щодо запобігання корупції в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Том 2 № 74. С. 23-28.
25. Капінос М. С. Трансформація механізмів державного управління на регіональному рівні в сучасних умовах: автореф. дис. канд. наук з держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2017. с. 133.

ДОДАТКИ

Додаток А

Завершити конкурси й обрати професійних, незалежних і добросовісних керівників органів антикорупційної екосистеми: Агентства з розшуку та менеджменту активів, Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Рекомендації на 2024 рік, які допоможуть знизити рівень корупції

Відкрити дані, де це можливо і не шкодить інтересам безпеки та оборони. Відновити подання електронних декларацій та їх перевірку НАЗК. Відновити подання звітів політичних партій. Відновити функціонал органів, який обмежили через війну, окрім очевидних і обґрунтованих винятків.

Провести реформу конституційного правосуддя з урахуванням висновків, наданих Венеційською комісією. Провести прозорий конкурс з відбору суддів Конституційного Суду України. Оновити органи суддівського самоврядування для забезпечення нормального функціонування судових установ та запуску повноцінної судової реформи.

Використовувати процедуру відкритих торгів через електронну систему Prozorro для закупівель відновлення України після російського вторгнення. Забезпечити ефективний контроль та моніторинг закупівель.

Рис. А. 1. Рекомендації на 2024 рік, які допоможуть знизити рівень корупції

Джерело: складено автором на основі [25, с.14].

АНОТАЦІЯ

Вакуленко Д.В. Правові засади запобігання корупції в органах публічної влади. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі на основі міжнародних рейтингів та даних вітчизняної статистики проаналізовано сучасний стан та правові засади запобігання розвитку корупції в Україні, оцінено ефективність реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду міста Києва. За результатами аналізу, розроблено пропозиції щодо удосконалення антикорупційної політики та запобігання корупції в органах публічної влади. Запропоновано шляхи формування та реалізації дієвої антикорупційної політики в Україні.

Ключові слова: правові засади, запобігання, корупція, державна антикорупційна політика, органи публічної влади.

SUMMARY

Vakulenko D.V. Legal principles of prevention of corruption in public authorities. Final qualifying work for obtaining Bachelor of specialty 281 "Public Management and Administration", educational program "Public Management and Administration". State University of Trade and Economics, 2023.

In the final qualification paper, based on international ratings and data of domestic statistics, the legal principles of preventing the development of corruption in Ukraine were analyzed, the effectiveness of the implementation of the state anti-corruption policy was evaluated using the example of the Obolon District Court of the city of Kyiv. Based on the results of the analysis, proposals were developed to improve the anti-corruption policy and prevent corruption in public authorities. Ways of forming and implementing an effective anti-corruption policy in Ukraine are proposed.

Key words: legal principles, prevention, corruption, state anti-corruption policy, public authorities

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Вакуленко Діана Валеріївна, повідомляю, що за результатами здійснення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній на тему: «Правові засади запобігання корупції в органах публічної влади» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах.

Електронна версія роботи ідентична з друкованою.

«15» травня 2023 року

(підпис)

Згода

Я, Вакуленко Діана Валеріївна, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “Правові засади запобігання корупції в органах публічної влади” несую повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«15» травня 2023 року Вакуленко Д.В. ()

Підпис

Прізвище, ініціали

РЕЦЕНЗІЯ

на випускну кваліфікаційну роботу студентки 4-го курсу, 19 групи
денної форми навчання освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Державного торговельно-економічного університету

Вакуленко Діани Валеріївни

на тему: **«Правові засади запобігання корупції в органах публічної влади»**

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота Вакуленко Діани Валеріївни є актуальною, адже присвячена питанням правових засад запобігання корупції в органах публічної влади.

Рецензована робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Наповнення параграфів відповідає назвам розділів та затвердженій темі.

Зміст та структура випускної кваліфікаційної роботи відповідають вимогам, які висуваються до робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», усі розділи виконано з додержанням діючих стандартів.

У першому розділі випускної кваліфікаційної роботи досліджено сучасний стан та правові засади запобігання розвитку корупції в Україні, оцінено ефективність реалізації державної антикорупційної політики на прикладі Оболонського районного суду міста Києва.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи запропоновано шляхи формування та реалізації дієвої антикорупційної політики в Україні, представлено пропозиції щодо удосконалення антикорупційної політики та обґрунтування їх ефективності для органів публічної влади.

Випускна кваліфікаційна робота є завершеним, самостійним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблематики. Висновки та пропозиції, що сформульовані в роботі, є обґрунтованими.

З огляду на назначене, представлена робота Вакуленко Діани Валеріївни виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту.

Рецензент

D.S. Malenko